

ד"ר אורי לוי

טענת דמים ופתח-פתוח בבוגרת – הלכה ומציאות

ראשי פרקים:

- א. סימני בתולים
- ב. הנתונים האנטומיים-פיזיולוגיים
- ג. ההסבר הרפואי מול ה"הסבר המקובל"
- ד. התיחסות חז"ל לסתם טענת בתולים
- ה. סוגיית כתובות דף לו
- ו. שיטת הרמב"ם
- ז. סיכום

א. סימני בתולים

חז"ל מסרו לנו שני סימנים לבתולים: א. דמים שותתים; ב. הדוחק בשעת ביאה ראשונה. ומכאן המושג טענת דמים או טענת פתח פתוח, אותם יכול לטעון הבעל הטרי בהעדר הסימנים הללו. את תיאור הסימנים הללו מסכם הרמב"ם¹:

"ומה היא טענת בתולים, זה שנשא אישה שחזקה שהיא בתולה, וטען ואמר לא מצאתיה בתולה. ושני סימנין הן לבתולים, האחד דמים ששותתין ממנה בסוף ביאה ראשונה, והשני הדוחק שימצא בה כביאה ראשונה בשעת תשמיש."

לדעת חז"ל יש הבדל גופני בין נערה בתולה לבית בתולה בבוגרת.² כתוצאה מהבדל זה אחד הסימנים הללו שקיימים אצל נערה צעירה מעיד על היותה בעולה, בעוד שאצל בוגרת, אותו סימן אינו מעיד דבר על עברה.³ השאלה השנויה במחלוקת עתיקה היא: איזה משני הסימנים תקף גם בבוגרת, ואיזה מהם תקף רק בנערה צעירה. או במילים אחרות, האם לדעת חז"ל יש לבתולה בבוגרת טענת דמים – או טענת פתח פתוח?⁴

1. רמב"ם, אישות, יא, ט.
 2. יבמות נט, א; כתובות צז, ב.
 3. כתובות לו, א.

ב. הנתונים האנטומיים-פיזיולוגיים

הנתונים האנטומיים-פיזיולוגיים הם כדלקמן: מעט לפנים מפתח הנרתיק (פרוזדור, תעלת הלידה, ואגינה בלע"ז) נמצא קרום ריקמה הנקרא קרום הבתולים. בדרך כלל יש במרכזו פתח אחד, שגודלו שונה מעט מאשה לאשה, הגדל עם גיל האשה. אף עובי וגמישות הקרום שונים מאשה לאשה. לרוב נקרע קרום זה בכיאת בתולה, ואז 'דמים שותתין ממנה בסוף ביאה ראשונה', וזהו הסימן האחד – "דמים שותתים".

מחמת השוני בגודל הפתח ובגמישות הקרום הגדלים עם הגיל, יש בתולות בוגרות שאין קרום הבתולים שלהן נקרע בכיאה ראשונה, ולעתים אינו נקרע אף עד הלידה, ולכן אין 'דמים שותתין ממנה בסוף ביאה ראשונה' למרות שהיא בתולה. מבחינה רפואית נמצא, איפוא, שחוסר דימום בכיאה ראשונה אצל בוגרת אינו הוכחה שאין היא בתולה.

מה גורם לסימן השני – "הדוחק בשעת ביאה"? הנרתיק מוקף בשרירים, היוצרים מעין טבעת שרירית סביבו. ברוב המקרים השרירים בטבעת זו, בחלק הקרוב לפתח הנרתיק, נמצאים אצל אשה שטרם נבעלה במצב של כיווץ חלקי, והם מצרים את הפתח אפילו כשהיא בוגרת, ומכאן 'הדוחק שימצא בה בכיאה ראשונה בשעת תשמיש'. משום כך אשה עלולה אף לסבול כאבים בשעת חדירה. יש שהתכווצות השרירי כה חזקה עד שאינה מאפשרת חדירה. כאשר הדוחק והכאבים נמשכים מעבר לביאות הראשונות, נקרא המצב Vaginismus והוא דורש טיפול⁵.

4. דעת ר"ח (הובא בכתובות לו, ב תור"ה אי דקא טעין), וכן גירסת הרי"ף (שם ד, א), וגירסת הערוך (ערך פתח), וכן היתה גירסת הספרים הראשונים (תוס' שם), וכן דעת רב האי גאון (הובא כרמב"ן בשטמ"ק כתובות לו, א ד"ה ה"ג וכן גרש"י, וכן דעת הר"ש משאנ"ן (ספרא פרשת אמור ריש פרשתא א הלכה יא), תוס' ר"י הלבן (כתובות ט, א, ד"ה האומר), תוס' ר"ד (כתובות, ט, א), או"ז ח"א סי' תשמז, הרשב"א (תורת הבית ב"ז ש"ב) המאירי (כתובות ו, א; ט, א; י, א; לו) ורבנו ירוחם (מישרים, נתיב כג, ח"ה) שבוגרת אין לה טענת דמים אך פתחה סתום. וכן דעת הראב"ה, האגודה ור"ת (הובאו באוצר הפוסקים סי' סח).

דברי הגמרא ביבמות נט, א, 'פרט לבוגרת שכלו בתוליה' והירושלמי יבמות (פ"ו ה"ד) "... בוגרת כלו בתוליה במעיה, מוכת עץ ייצאו בתוליה לחוץ" מתאימים מאד לשיטה זו.

לעומתם דעת רש"י (כתובות לו, ב, ד"ה ה"ג אי דקא טעין), הרא"ש שם, הרמב"ן והר"ן שם, הרא"ה (בדק הכית ב"ז ש"ב ד"ה בענין בועל את הבתולה), הריב"ש (שו"ת הריב"ש סי' קכז) הטור והשו"ע (אבהע"ז, סח, ג) שבוגרת פתחה פתוח אך יש לה טענת דמים. דברי הירושלמי "בוגרת כחבית פתוחה" (כתובות פ"א ה"א – ג' ע"א ברפוס וילנה) מתאימים מילולית לשיטה זו. לגבי דעת הרמב"ם ראה להלן פרק ו.

5. ראה: מ. הלפרין, אי פריון עקב גיניזמוס וליקויי זיקפה, בפוריות האישה והגבר עורכים י' שנקר וא' אלחלל, הוצאת אקדמון, ירושלים תשנ"ו, עמ' 399-410. -- הערוך.

לפי הסבר זה, נמצא שהדוחק בביאה הראשונה הקיים גם אצל בוגרת אינו קשור להימצאות קרום הבתולים, והוא קיים גם באשה מוכת עץ או אישה שבתוליה נפתחו באופן כירורגי.⁶

ג. ההסבר הרפואי מול ה"הסבר המקובל"

נדגיש שוב את הרעיון המרכזי הנובע מההסבר הרפואי: הסימן השני – "הדוחק בביאה ראשונה" – מקורו בטונוס (מתח) הגבוה-יחסית של השרירים הסובבים את הנרתיק של הבתולה ומצרים אותו, ולא בלחץ הרפוי של קרום בתולים של בוגרת. דוחק זה מקשה באופן משמעותי את החדירה הראשונה ואין קושי להבדיל בין פתח דחוק לבין פתח פתוח. אילולא הכרנו את תיאור המצב הרפואי היה מקום להבין שה"דוחק בביאה הראשונה" מקורו בלחץ שמפעיל קרום הבתולים עצמו על השמש, דוחק שנעלם מייד לאחר קריעת הקרום.⁷ כמו כן, כל מי שלא שמע על הטונוס המוגבר של השרירים הסובבים את הנרתיק אצל בתולה, בהכרח לומד שהדוחק בשעת ביאה ראשונה מקורו בקרום הבתולים הידוע לכל. משום כך נתייחס להלן לפירוש האחרון כאל ה"פירוש המקובל".⁸

על הפירוש המקובל קשה, אך יתכן שתהיה הרגשת דוחק אצל בוגרת אם בתוליה כלים (ולכן אין לה טענת דמים⁹ כפי שנראה להלן). אולם על פי ההסבר הרפואי ברור מדוע יש בתולות בוגרות שאינן רואות דם בביאה ראשונה, למרות שלבא עליהן יש הרגשת דוחק ברורה. לדעתי, מציאות זו היתה ידועה לחז"ל, ובהתאם אליה קבעו: בתולה בוגרת יש לה טענת פתח פתוח, אך אין לה טענת דמים. כלומר, הבא על בתולה בוגרת ולא ראתה דם אינו יכול לטעון שאינה בתולה, אולם אם מצא 'פתח פתוח' מעיד הדבר שאינה בתולה.

ד. התייחסות חז"ל לסתם טענה בתולים

חז"ל עסקו ודנו רבות בדיני טענת בתולים. ומתוך עיון בדברים, כמעט בכל המקומות הזכירו חז"ל את טענת הפתח הפתוח ולא את טענת הדמים.

6. מצד שני עצם קיומו של הדוחק עדיין אינו מוכיח שהאשה עדיין לא נבעלה, משום שלעיתים הוא נעלם רק אחרי מספר ביאות. אבל היעדרו מעיד בוודאות שהאשה נבעלה כבר.
7. לכאורה כך ניתן לדייק מדברי הרמב"ם, (אישות יא, יב), תוס' כתובות ט, ד"ה האומר, ומדברי הריב"ש סי' קנז. לגבי שיטת הרמב"ם ראה פרק ו להלן. -- העורך.
8. ראה מאמרו של הרב י. אריאל, טענת בתולים בזמן הזה, להלן עמ' 388-408. -- העורך.
9. על פי דעת הגאונים והראשונים הקדמונים שהובאו בהערה 4 לעיל. -- העורך.

לפי דעת קדמוני הראשונים הסיבה לכך פשוטה. מאחר וטענת דמים קיימת רק בנערה ולא בבוגרת, משום כך העדיפו חז"ל לציין את טענת הפתח הפתוח שהיא יותר מקיפה וכוללת גם בוגרת ומוכת עץ (ראה כתובות ט, א, תוד"ה האומר). להלן מבחר מקורות בהם חז"ל מזכירים דווקא את טענת "פתח פתוח" כהוכחה להעדר בתולים.

בירושלמי כתובות פרק א הלכה ו (ו ע"א):

דאמר ר' אילא בשם ר' לעזר, מצא פתח פתוח אסור לקיימה משום ספק סוטה, הכא איתמר נאמנת והכא איתמר אינה נאמנת, תמן שניהן מודין בשהפתח פתוח.

אימרת ר' אילא "מצא פתח פתוח" מופיעה עוד שלש פעמים בירושלמי. גם בתלמוד הבבלי כך משמע בכמה מקומות. בכתובות דף ט, א, נאמר:

האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו.

גם כאן לא נאמר 'לא מצא דם אסור לקיימה', אלא 'האומר פתח פתוח'. הרי שבסתם אשה, בין נערה בין בוגרת, הימצאות פתח פתוח מוכיח שאינה בתולה.

בדף ט שם, ב, נאמר:

הכי קאמר, אין האשה נאסרת על בעלה בעד אחד אלא בשני עדים, וקינאי וסתירה אפילו בעד אחד נמי, ופתח פתוח כשני עדים דמי.

ובדף י, א, נאמר:

איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל משום רבי שמעון בן אלעזר, חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ולא למנה מנה, והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן. אם כן מה הועילו חכמים בתקנתם, אמר רבא חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה.

יתר על כן, בפשטות, עצם עובדת התפללות קרום הבתולים בבוגרת מפורשת בתלמוד לגבי כהן גדול¹⁰:

דתניא, 'והוא אשה בבתוליה', פרט לבוגרת שכלו בתוליה, דברי רבי מאיר.

ברב אלפס (ד, א בדפי הרי"ף) גרס במקום 'כלו בתוליה' 'כלו דמיה', ובפשטות לשני הביטויים אותה משמעות, שאין לבתולה בוגרת טענת דמים.

10. יבמות נט, א; כתובות צו, ב.

מכאן שחז"ל ידעו שבביאה ראשונה של בתולה, אפילו אם היא בוגרת, מרגיש הגבר דוחק, הנקרא גם 'פתח סתום' בלשונם, ואם אין הרגשת דוחק, כלומר הפתח פתוח, איננה בתולה, כמפורש בכמה מקומות בירושלמי ובבבלי, שהוזכרו למעלה.

ה. טוגיית כתובות דף לו

דעת חז"ל שלסתם אישה יש דווקא טענת פתח פתוח נמצאת בכל מקום בו דנו בנושא, פרט לגירסה המתוקנת בכתובות לו, ב. שם יש שתי גירסאות, זו שלפנינו ברפוסים:

'והבוגרת אין לה טענת בתולים', והאמר רב בוגרת נותנין לה לילה הראשון? אי דקא טעין טענת דמים הכי נמי, הכא במאי עסקינן דקטעין טענת פתח פתוח.

על-פי גירסא זו לבתולה בוגרת יש רק טענת דמים ולא טענת פתח פתוח, והיא מנוגדת לכאורה למקורות האחרים בדברי חז"ל שהובאו עד כה. בסוגיא זו קיימת גירסא קדומה אחרת, שהיתה לפני הר"ח, הרי"ף, המאירי וראשונים אחרים, התואמת את המציאות על-פי מה שנתבאר כאן, וכן את דעת חז"ל במקומות האחרים:

'אי דקא טעין טענת פתח פתוח הכי נמי, הכא במאי עסקינן דקטעין טענת דמים'.

וכותב הרי"ף (שם):

"ומפרקינן: אי דקא טעין טענת פתח פתוח – הכי נמי דיש לה טענת בתולים, דכל בתולה בוגרת פתחה סתום. אלא הכא במאי עסקינן דאין לה טענת בתולים, דקא טעין טענת דם, דאמרינן האי בתולה היא אלא שכלו דמיה".

ואף המאירי מפרש (דף לו, ב): "והבוגרת יש לה טענת פתח פתוח אבל לא טענת דמים, ואע"פ שיש מהן שיש להן דמים, והוא שאמרו כאן אי דקא טעין טענת פתח פתוח הכי נמי, הכא במאי עסקינן דקא טעין טענת דמים. ומכל מקום יש פוסקים להפך, וגורסים אי דקא טעין טענת דמים הכי נמי, הכא במאי עסקינן דקא טעין טענת פתח פתוח." ואף בדף ט, א הוא קובע: "ומכל מקום יש אשה שאין לה טענת דמים ויש לה טענת פתח פתוח, והיא הבתולה שכבר כלו דמיה, ויש אומרים בהפך כמו שיתבאר." ובדף ו, א, הוא כותב: "וואף בבוגרת כן. ואע"פ שאין טענת בתולים, מפני שבתוליה כלים בתוך מעיה, כמו שהתברר בתלמוד המערב שבמסכת יבמות, מכל מקום הואיל ומצאת בוגרות יש להם לא חילקו בהן וכו'." ומעיר המאירי בדף ט, ב: "כל שכתבנו בשמועה זו בהפסד כתובה פירשו בו גדולי הפוסקים דוקא לענין מנה

מאתים, וכמו שאמרו חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ולא למנה מנה, והם האמינו והוא שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן."

הרי"ף מסכם את הדיון ההלכתי בטענת בתולים בתאור בהיר של המציאות, וקובע את ההלכה:

נמצא (ו) עכשו שהבתולות הבוגרות יש מהן שיש להן דמים, והיינו דאמר רב נותנין להן לילה ראשון, ויש מהן שאין להן דמים, והיינו דקתני הבוגרת אין לה טענת בתולים, הא טענת פתח פתוח יש לה. וכן הלכתא.

כרופא המטפל במיוחד בבעיות של בני זוג צעירים הכרוכות בפתח סתום ופתח פתוח, מוצא אני שפרוש רב אלפס לדברי חז"ל תואם במלואו את המציאות הרפואית כפי שתוארה למעלה.

מתוך כל האמור מסתבר שאין לבוגרת טענת בתולים, כלומר טענת דמים, שהרי יתכן שכלו או נזוקו בתוליה, אלא טענת פתח פתוח. לעומת זאת, גירסת הספרים שלפנינו: 'אי דקא טעין טענת דמים הכי נמי, הכא במאי עסקינן דקטעין טענת פתח פתוח' נראית לכאורה כנוגדת את המציאות היום-יומית ואת דברי חז"ל ביתר המקומות בהם הם דנים בנושא בשני התלמודים, אשר חלקם צוטט למעלה¹¹.

איך להבין פיסקה חריגה זו? תשובה חלקית נמצאת לדעתי ב'תלמוד בבלי עם שנויי נוסחאות' לכתובות (בהוצאת מכון התלמוד השלם, עמ' רסב, בהערה 3). נאמר שם ששתי הדעות תלויות במחלוקת רש"י והר"ח בגירסא ובפשט הגמ', שרש"י מחק את גרסת הספרים הקדומה שהיתה לפניו והגיה: "ה"ג אי דקא טעין טענת דמים הכי נמי הכא במאי עסקינן דקטעין טענת פתח פתוח" כלפנינו. כלומר, לפי עדות הראשונים גירסת הדפוסים שבידנו היא בעצם גירסה מתוקנת ואילו הגירסא הקדומה אכן מתאימה למציאות הידועה לנו גם היום.

1. שיטת הרמב"ם

דיון כזה לא יכול להיות שלם מבלי לברר את דעת הרמב"ם בנידון, אשר נוסף על כך שהקפיד שלא לזוז מדעת חז"ל – אף היה רופא דגול. קשה לי מאד להניח שלא הכיר את המציאות לגבי טענת דמים וטענת פתח פתוח בבוגרת.

11. אמנם בכתובות ט, ב משמע לכאורה שלבתולה כוגרת אכן יש טענת דמים ואין לה טענת פתח פתוח: 'אמר אביי אף אן נמי תנינא, בתולה נשאת ליום הרביעי, ליום רביעי אין ליום חמישי לא, מאי טעמא? משום איקרורי דעתא. ולמאי? אי למיתב לה כתובה ניתיב לה, אלא לאוסרה עליה. ודקא טעין טענה, מאי לאו דקטעין טענת פתח פתוח? לא, דקטעין טענת דמים'. אמנם ראה במאירי שפירש שכל הדיון הזה 'אינו אלא דרך דחיה ומשא ומתן'.

נתבונן בפרוש הרמב"ם למשנה כתובות א, ג (מהדרות קאפח):

'...לפי שאמרו חכמים תקנו כתובה לאשה והם האמינו שאם אמר פתח פתוח מצאתי, נאמן, חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. וממה שצריך שתדע שהבוגרת והיא שעברו עליה ששה חדשים שלמים אחרי הבאת שתי שערות, ובתנאי שאותן השתי שערות צמחו אחר ששים עשרה שנה, אין לה טענת בתולים, כלומר טענת דמים, מפני שכלו בתוליה, אבל יש לה טענת פתח פתוח.

עד כאן ברור: הרמב"ם קובע שאין לבוגרת טענת בתולים, כלומר טענת דמים, מפני שכלו בתוליה, אך יש לה טענת פתח פתוח. כמוסבר למעלה יש בתולות בוגרות שאינן רואות דם בבעילה ראשונה, לכן אין לבתולה בוגרת טענת דמים. וזו דעת חז"ל על פי כל הגאונים, שהיתה ידועה לרמב"ם. אולם מייד לאחר קביעה ברורה ומנומקת זו התואמת את המידע הרפואי, נוסף בפירושו המשנה קטע מפתיע:

כן הורו כל הגאונים שידענו דבריהם. אבל הנכון אצלי שהדבר בהפך, וטענת דמים יש לה פתח פתוח אין לה.

היום ידוע לנו שקטע זה אינו המשך פרוש רמב"ם המקורי אלא תוספת מאוחרת. ואכן מעיר הרב קאפח בהערה 14 שם, שקטע זה "מכאן ועד סוף הפירוש לא היה במה"ק והוסיפו רבנו בכתב ידו במהדורה שניה".

קשה לי מאד לתאר לעצמי שהרמב"ם יכתוב דבר מנוגד למציאות שבודאי הכיר לא פחות מהגאונים, ומנוגד לפשטות דעת חז"ל בשני התלמודים. לכן בדקתי את פרוש המשנה בכת"י, המיוחס לרמב"ם, עליו מתבסס הגר"י קאפח, בכתובות א, ג, ומצאתי שהקטע הנוסף איננו בגוף פרוש הרמב"ם, אלא בשולי הגליון, באותיות קטנות הרבה יותר, והשורות ניצבות לכוון השורות הרגיל, וברור שזו תוספת. אמנם הרב קאפח מתיחס לתוספת בגליון כמהדורה שניה שברור שנכתבה על ידי הרמב"ם עצמו, אך חשוב לציין שיש חולקים על הדעה שכת"י ההערות בגליון פרוה"מ, הוא כת"י הרמב"ם ויש אף חולקים שכת"י הפרוש עצמו הוא כת"י רבנ"י.¹²

12. ראה: כהנא ק', פירוש המשנה של הרמב"ם בכתב ידו? המעין כו א (תשמ"ו) 55-63; כו ב 54-64, המסכם שלפנינו רק "העתק פירושו של הרמב"ם שנעשה על ידי אחד הסופרים ושלפניו היה הפירוש בשלבים שונים"; בלאו י, האומנם יש בידינו טופס של פירוש המשנה בעצם כתב ידו של הרמב"ם? תרביץ כז (תשי"ח) עמ' 536-543; מ. לוצקי, המומחה הנודע לכתב ידו של הרמב"ם מודה בחשיבותו של כת"י ששון, אך לדעתו "רק חלק מן ההערות והתיקונים הוא מעצם ידי המחבר, אפשר תחת השגחתו, אבל גוף הספר נכתב ע"י סופר אחר. ואפשר שהסופר היה אחד מבני משפחתו או מתלמידיו המקורבים, כי הכתב דומה קצת לכתבו של הרמב"ם". (התקופה, ל-לא, עמ' 683, ע"ס כ"י הונטינגטון וכ"י ששון 72-73 בלבד).

אולם ביד החזקה המצויה בידינו כותב הרמב"ם במפורש שדעתו איננה כדעת הגאונים הקדמונים. בפרק יא מהלכות אישות, הלכה יב כתב הרמב"ם:

"...שכל בתולה יש לה דם בין קטנה בין נערה בין בוגרת אלא מפני החולי כמו שביארנו... שרוב הבוגרות אין להן דוחק שמרגישין בו הרבה, שהרי גדלה ונתרפו איבריה וכלו בתוליה."
 ובראש הלכה יג:

יש גאונים שהורו שהבוגרת אין לה טענת דמים ויש לה טענת פתח פתוח. ואין דרך התלמוד מראה דבר זה, וטעות היתה בנוסחאות שלהם. וכבר בדקתי על ספרים רבים וקדמונים ומצאתי שהדבר כמו שביארנו, שאין לבוגרת אלא טענת דמים בלבד.

גם בהלכות כתובות יא, טו, פוסק הרמב"ם:

... ואף על פי שמצא דוחק בעת התשמיש, הואיל ולא יצא דם, אין כאן בתולים, שכל בתולה, יש לה דם, בין קטנה בין נערה בין בוגרת, אלא מפני החולי, כמו שביארנו.

דעה זו במשנה תורה מעוררת תמיהה, כי בנוסף להיותה מנוגדת ל"כל הגאונים שידענו דבריהם"¹³ היא מנוגדת לכאורה למציאות כמוסבר למעלה.

אולם מדברי המאירי, נראה לכאורה שלפניו היה נוסח משנה תורה התואם את גירסת כתובות לו הקדומה שהיתה לפני הרי"ף. שהרי הוא כותב בכתובות לו, לאחר שהביא את גירסת הקדמונים:

ומכל מקום יש פוסקים¹⁴ להפך וגורסים אי דקא טעיין טענת דמים הכי נמי הכא במאי עסקינן דקא טעיין טענת פתח פתוח.

כידוע, המאירי החשיב מאד את הרמב"ם¹⁵, כינה אותו 'גדולי המחברים' והביא את דעתו בעקביות. ומכיוון שרכנו המאירי כותב כאן 'יש פוסקים להפך', ואינו כותב 'גדולי המחברים' פוסקים להפך', לכאורה צ"ל

13. כמש"כ ב'מהדורה שניה' של פירוש המשנה לרמב"ם.

14. בדרף ט, א, ד"ה טענת הביא המאירי את החולקים על הרי"ף בשם "יש אומרים". כ"כ בדרף ו, א, ד"ה הבעל, לא הזכיר כלל את החולקים על הרי"ף.

15. כך כותב המאירי (בהקדמתו לפרושו בית הבחירה בכרך ברכות עמ' כה) על הרמב"ם: "...עד שידוע הכל הלכות בשלמות, חבור כולל ושלם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, לפניו לא היה כן מחבורי הגאונים והרבנים מסדר כל הענינים בחכמת התלמוד, איש על דגלו בסדרו מתוקן ושלם כמוהו, ואחריו לא יהיה כן..."

שבנוסח משנה תורה שהיה לפניו פסק הרמב"ם כדעת הגאונים, שלפיה פסקו גם ר"ח, רי"ף ורבנו המאירי עצמו. אם כנים הדברים, הרי שגם ביד החזקה היתה מהדורה קמא כשיטת הגאונים, ואולי, כמו לגבי התוספת בפירוש המשנה, יש מקום לשאול, מתי, ועל ידי מי נכתבה המהדורה האחרונה. אולם בדיקה נוספת של דברי המאירי מראה שהמאירי אכן הזכיר במקום בודד את שיטת גדולי המחברים (הרמב"ם) הנוגדת לשיטת גדולי הפוסקים (הרי"ף) בסוגייתנו¹⁶. רצ"ג.

ז. סיכום

מההסבר הרפואי נובע כי "הדוחק בכיאה ראשונה" מקורו במתח הגבוה של השרירים הסובבים את פתח התולה ומצרים אותו, ולא בלחץ הרפוי של קרום בתולי בוגרת. הַצָּרוֹת זו מקשה באופן משמעותי את החדירה הראשונה ואין קושי להבדיל בין פתח דחוק לבין פתח פתוח. ברור שכל מי שלא שמע על המתח המוגבר של השרירים הסובבים את הנרתיק אצל בתולה, בהכרח יפרש שהדוחק בשעת ביאה ראשונה מקורו בקרום התוללים שקיומו ידוע לכל, אולם המציאות, לפיה בתולות בוגרות רבות אינן מדממות בכיאה ראשונה אע"פ שפתחם מוצר, איננה מתישבת עם פירוש כזה.

לעומת זאת, על פי ההסבר הרפואי מובן מדוע יש בתולות בוגרות שאינן רואות דם בכיאה ראשונה, למרות שלבא עליהן יש הרגשת דוחק ברורה. לדעתי, מציאות זו היתה ידועה לחז"ל כפי שלמדו הגאונים והראשונים הקדמונים, ובהתאם אליה קבעו: בוגרת יש לה טענת פתח פתוח, אך אין לה טענת דמים.

דומני שההבנה החדשה שהובאה כאן להסבר טענת 'פתח פתוח', הבנה המתאימה למציאות ולדעת הקדמונים, ראוי לה שתעלה על שולחנם של תלמידי-חכמים וחוקרים, להבנת אמת של דברי חז"ל.

מקור: אסיא נז-נח, עמ' 83-91 (1996)

16. בית הבחירה, כתובות, י, א, ד"ה בפרק שלישי.